

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1:339.924:339.96

РЕГІОНАЛЬНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ УЧАСТІ ЗАКАРПАТТЯ У ПРОГРАМАХ СУСІДСТВА ЄС

Слава-Продан С.С.
Гоблик В.В.

У статті представлено аналіз результатів впровадження проектів у Закарпатській області за програмами сусідства ЄС та інших проектів, що фінансувалися європейськими кр
Кількість бібліографічних посилань -8, мова – українська.

Ключові слова: проекти, програми сусідства ЄС, область, регіональна ефективність.

Автори виражають подяку за допомогу у зборі первинної інформації по проектах В.Базюку та І.Касинець, Закарпатська обласна державна адміністрація

ВСТУП

Усталеними формами міжнародної інтеграції в економічній сфері визнано інвестиційні процеси для створення спільної виробничої чи іншої діяльності з результативними від них чи самостійно здійснюваними експортно-імпортними операціями [1].

Разом з тим в останнє десятиліття в прикордонних областях України набувають інтенсивності та регіональної важливості проекти в рамках програм сусідства ЄС, які спрямовані на покращення державного інфраструктурного сектору, соціальної діяльності та охорони довкілля – ті сфери, які, як правило, не є об'єктом приватного інвестиційного руху.

Європейський Союз формує свою політику новітнього сусідства, а відтак і політику еволюційної інтеграції та сприяння поступовому входженню сусідських країн в ЄС, як послідовне продовження попередніх програм європейського співробітництва.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Програми змінюються за напрямками, поточно для Закарпаття є можливою участь у двох програмах сусідства: Польща/Білорусь/Україна (сума фондів програми становить 186201367 євро) та Угорщина/Словаччина/Румунія/Україна (сума її фінансування - 68638283 євро) [2], [3]. Аналіз представленої інформації по цих напрямках у програмах ЄС свідчить про суттєву асиметрію у їх фінансуванні. Як видно з інформаційних матеріалів програма Польща/Білорусь/Україна за показниками фінансування перевищує програму Угорщина/Словаччина/Румунія/Україна у 2,7 рази, при цьому переважаюче фінансування приходить з Європейського Фонду Регіонального Розвитку.

1 етап: Програми 2004-2006 рр.

Першими часовими рамками фокусної дії програм ЄС на територію області був період з 2004 по 2006 рр. В цей час діяли 4 програми, а саме: TACIS, INTERREG, FARE, CADSES. У рамках вищезазначених програм було реалізовано ряд проектів соціально-економічного, екологічного та культурно-освітнього розвитку області. Зокрема, це були проекти будівництва протипаводкових об'єктів та управління паводками у басейнах річок області, проекти розвитку мережі очистки стічних вод, соціально-медичної реабілітації дітей, розвитку малого та середнього бізнесу, а також проекти розбудови прикордонної та митної інфраструктури. Загалом реалізовано проектів із сукупним бюджетом 11,5 млн. грн., у т.ч. внесок ЄС становив близько 8 млн. євро (4). Загальна структура фінансування за напрямками представлена на рис. 1.

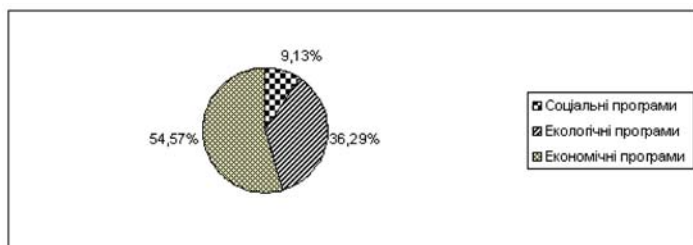

Рис. 1 Структура фінансування проектів Закарпатської області за напрямками програм ЄС, 2004-2006 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі [4]

Як видно з представленої структурованої інформації найбільша частка коштів спрямована на вирішення економічних проблем. Суттєво підвищилась частка економічного напрямку у фінансованих ЄС проектах Закарпатської області через наявність проекту з будівництва вантажного терміналу на пункті пропуску Ужгород-Вишне Немецьке загальною вартістю 3,5 млн. євро. Цей проект склав 83,3% фінансування економічних проектів та 45,5% всього фінансування проектів з ЄС за 2004-2006 рр.

Інший масштабний проект, що фінансувався Європейською Спільнотою в рамках програми трансграничного співробітництва INTERREG IIIA / TACIS „Угорщина-Словаччина-Україна”, реалізовувався Службою автомобільних доріг у Закарпатській області на суму 534,1 тис. євро. Проект спрямовувався на проведення ремонту окремих ділянок на мережі доріг загального користування у Закарпатській області, які ведуть до пунктів пропуску на українсько-угорському державному кордоні.

Розподіл проектів за групами виконавців показано у табл.1.

Зокрема з даної таблиці добре простежується те, що фінансування проектів тематично фокусується за напрямками, які найбільш чітко демонструють інтереси ЄС: прикордонна та шляхова інфраструктура (два великих проекти описані вище) і водні басейни сусідніх територій.

Нижче наведена інформація також ілюструє реалізовані в області три великі екологічні проекти.

Проект „Покращення протипаводкового захисту та оздоровлення екологічної ситуації на прикордонній українсько-румунській ділянці р. Тиса” (Програма Румунія–Україна). Загальною метою проекту було забезпечення зменшення негативного впливу паводків і антропогенного навантаження на навколишнє середовище на українсько-румунській прикордонній ділянці р. Тиса. Діяльність проекту зосереджувалася у районі Верхньої Тиси, а саме у Рахівському і Тячівському районах. Термін реалізації проекту - 24 місяці, загальна вартість 891,9 тис. євро. Співфінансування української сторони здійснювалося за рахунок державної Програми комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиса у Закарпатській області на 2006-2015 роки (89,2 тис. євро), а грант Європейської комісії склав 802,7 тис. євро. Реалізація проекту значно покращує інформування органів влади, населення про паводкову ситуацію у верхів'ях р. Тиса. Розроблена схема стабілізації русла р. Тиса на українсько-румунській ділянці надасть можливість покращити протипаводковий захист прикордонних територій, екологічну ситуацію в регіоні.

Проект „Розвиток Берегівської трансграничної польдерної системи в басейні р. Тиса” (Програма Угорщина – Словаччина - Україна) відповідає пріоритетним напрямкам розвитку трансграничного співробітництва, зокрема забезпечення надійного протипаводкового захисту прикордонних територій, зменшення збитків від шкідливої дії вод та збереження навколишнього природного середовища. Загальною метою проекту було покращення протипаводкового захисту, водної та екологічної ситуації на трансграничній Берегівській осушувальній системі шляхом застосування комплексного підходу до вирішення проблем. Діяльність проекту зосереджена на території Берегівської осушувальної системи, зокрема в Берегівському, Ужгородському і Мукачівському районах. Термін реалізації проекту 24 місяці, загальна вартість 800,0 тис. євро. В результаті реалізації проекту набуло нового розвитку трансграничне українсько-угорське співробітництво в галузі водного господарства, гармонізація досліджень згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС, що, у цілому, прискорює адаптацію українського водного законодавства до європейського.

Проект „Чиста вода”. Проект фінансувався Європейською Спільнотою у рамках програми трансграничного співробітництва INTERREG IIIA „Угорщина-Словаччина- Україна” 2004-2006. Загальна його тривалість - 24 місяці протягом 2008-2010 рр., вартість – 662, 375 тис. євро. Основний виконавець – Агентство регіонального розвитку „Закарпаття” (АРР „Закарпаття”), яке є неприбутковим комунальним підприємством, заснованим Закарпатською обласною радою. Загальною метою проекту є покращення стану охорони навколишнього середовища у сфері управління водними ресурсами на прикордонній території Угорщина-Словаччина-Україна, зокрема, на території Ужгородського району Закарпатської області (села Коритняни, Кінчеш та Часлівці) та Кошицького самоврядного краю Словаччина.

Таблиця 1 Фінансування проектів за програмами ЄС у розрізі груп виконавців, Закарпатська область, 2004-2006 рр.

Групи виконавців	Кількість проектів	Сумарне фінансування по проектах, тис. євро.	Відсоток у фінансуванні, %	
			сукупному	конкурсному
ДМСУ	1	3500,00	45,47	-
Автордор Закарпатської області	1	536,994	6,98	-
Закарпатське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству, партнерські організації	4	2056,742	26,72	56,18
Агентство регіонального розвитку та прикордонного співробітництва «Закарпаття»; партнерські організації	2	737,118	9,58	20,13
ГО „Асоціація розвитку малого і середнього бізнесу та інновацій „Ужгород – XXI вік”	2	311,830	4,05	8,52
Фонд розвитку трансграничного співробітництва та спеціальних економічних зон	1	269,526	3,50	7,36
Мукачівська обласна лікарня	1	202,202	2,63	5,52
Закарпатська обласна громадська організація «Центр українсько-угорського регіонального розвитку»	1	83,642	1,09	2,28
Всього:	13	7698,055	100,00	100,00

Джерело: розроблено авторами на основі інформації з [4]

Дані табл.1 одночасно свідчать про позитивну тенденцію формування інституційної спроможності організацій області з підготовки проектних пропозицій для програмних конкурсів ЄС. При цьому потрібно зауважити, що фінансування митної та шляхової інфраструктури відбувалося на позаконкурсній основі. Структура складу виконавців показує, що у 2004-2006 рр. найвища кваліфікація у написанні проектних пропозицій, залученні партнерських організацій з області та прикордонних країн належала організаціям водного господарства та Агентству регіонального розвитку та прикордонного співробітництва „Закарпаття”.

2 етап: Програми 2007 – 2013 рр.

Наступний індикативний період дії програм сусідства та партнерства на території області є 2007 – 2013 рр. Закарпатська область є учасником двох Програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства ЄІСІП: „Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна” (бюджет Програми – 68,6 млн. Євро) та „Польща – Білорусь – Україна” (бюджет Програми 186,2 млн. Євро).

Проекти Програми „Угорщина–Словаччина – Румунія – Україна”, 2007-2013 рр.

У рамках зазначеної програми проведено два конкурси, які тривали протягом 2009-2010 рр., за пріоритетами 1, 2, 4.

Пріоритет №1 Промоція економічного та соціального розвитку

Пріоритет №2 Покращення навколишнього екологічного середовища

Пріоритет №4 Підтримка співробітництва між людьми («люди людям»)

Реалізація проектів пріоритету №3 (Розбудова прикордонної інфраструктури) здійснюється шляхом прямого фінансування, тобто поза конкурсом. Сукупний бюджет 1 конкурсу становив близько 14 млн. євро. Загальна кількість усіх поданих заявок на конкурс складала 148 (табл.2).

Таблиця 2 Апліканти (керуючі партнери) за країнами та пріоритетами *, (Програма Прикордонного співробітництва європейського інструменту сусідства та партнерства „Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія”, 2007-2013 рр.)

Пріоритет	1. Сприяння економічному та соціальному розвитку		2. Покращення якості навколишнього середовища		4. Підтримка співробітництва “Люди – Людям”		Всього
	1.1 Гармонізований розвиток туризму	1.2 Створення кращих умов для МСП та розвитку бізнесу	2.1 Охорона навколишнього середовища, вигоди використання та управління природними ресурсами	2.2 Готовність до надзвичайних ситуацій	4.1 Інституційне співробітництво	4.2 Мало-масштабне співробітництво „люди-людям”	
Україна	13	6	13	2	15	15	64
Угорщина	4	3	4	1	5	5	22
Словаччина	6	4	7	3	12	3	35
Румунія	5	3	7	2	7	3	27
Всього	28	16	31	8	39	26	148

* пріоритет №3 фінансується на неконкурсній основі

Джерело: [4]

Загальний бюджет поданих заявок на Перший конкурс Програми дорівнював 55271931,85 € з фондів ЄІСІП, або майже у чотири рази більше за виділені для проектів кошти.

Закарпатська область за результатами першого конкурсу показала найкращі результати по залученню коштів серед усіх учасників програми. Із загальної кількості 47 проектів-переможців за участі української сторони, 13 – від Закарпатської області та загальну суму близько 7 млн. євро, у т.ч. кошти від ЄС 6002289,19 євро, бюджет українських партнерів складає 4936972,58 євро. Крім того, ще один проект „Чиста Тиса” на суму 417500,00 євро знаходиться у процесі повторної оцінки з подальшою можливістю рекомендації до числа виграних. Також у 28 інших проектах область виступає партнером, що дає можливість залучити додаткові кошти в розвиток регіону. Бюджет української сторони у партнерських проектах, де керуючі партнери представлені організаціями прикордонних країн, складає 9 млн. євро, у т.ч. 2,62% євро – по соціальному напрямку, 1,64% – по екологічних проектах, 95,74% – по економічному напрямку, охоплюючи два проекти ДМСУ у співпраці з Угорщиною та Словаччиною загальною вартістю 7510800,00 євро або 89,63% від вартості бюджету української сторони в усіх партнерських проектах. Проекти ДМСУ є позаконкурсними і виконуються на основі прямого фінансування. Конкурсні проекти від Закарпатської області складають всього 6,12%. Перелік і опис проектів від Закарпатської області представлено у [3].

Згрупувавши проекти за критерієм соціального, економічного та екологічного напрямів на основі здійсненої вибірки за керуючими партнерами отримуємо таку порівняльну структуру їх фінансування за двома аналізованими етапами: 2004-2006 рр. і 2007-2011 рр. (табл.3). Порівнявши дані табл.3 можна стверджувати про зміну структури фінансування у програмах 2004-2006 рр. та 2007-2011 рр.

Сукупне фінансування першого конкурсу програм 2007-2011 рр. збільшилось майже у два рази порівняно з періодом 2004-2006 рр., але аналізуючи структуру коштів за напрямками можна побачити, що найбільший перерозподіл у фінансуванні відбувся у сторону соціальних програм. Варто зауважити, що конкурсні проекти економічного напрямку складають всього 10,5% сукупного фінансування, решту 52,94% дають проекти прямого фінансування по ДМСУ.

У рамках Програми **Польща-Білорусь-Україна, 2007-2013 рр.** наразі було проведено перший конкурс, від Закарпатської області переможцем є проєкт „Партнерська побудова спільного туристичного простору на основі нових центрів туризму та рекреації молоді” на суму 532 077,28 євро.

Згрупувавши проєкти 2007-2011 рр. за виконавцями (табл.4) та використовуючи інформацію табл.1 можна здійснити аналіз динаміки інституційної спроможності участі області в програмах ЄС. Так, чітко означена тенденція до збільшення кількості заявників-переможців, а отже, підвищення кваліфікації у підготовці проєктних пропозицій. Закарпатське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству лідирує серед конкурсних програм (42% відповідних коштів), а капітальні проєкти ДМСУ так само, як і протягом програм 2004-2006 рр. займають близько половини сукупного фінансування (52,94%). З'явилися проєкти від органів влади, шкіл, збільшилася кількість неурядових організацій, що долучилися до написання проєктів.

Частка проєктів, у яких керуюча сторона знаходиться в Закарпатті, складає 34,80% виділених програмних фондів або 73,95% конкурсного фінансування. Бюджетна частина проєктів, у яких закарпатська сторона є партнером, складає 65,2% сукупних фондів, в яких проєкти ДМСУ займають 52,94%, тобто решта партнерських проєктів охоплює тільки трохи більше 10%. У конкурсному фінансуванні партнерські проєкти забирають 26,05%.

Таблиця 3 Порівняльне фінансування проєктів з керуючими партнерами від Закарпатської області за програмами ЄС*, 2007-2011 рр.

Показники	Соціальні програми	Екологічні програми	Економічні програми	Сукупне фінансування
2004-20066 рр.				
Загальна вартість фінансування з фондів ЄС, тис. євро	703,170	2793,860	4201,024	7698,055
Відсоток у сукупному фінансуванні, %	9,13	36,29	54,57	100,00
2007-2011 рр.				
Загальна вартість фінансування проєктів з керуючими партнерами від Закарпатської області, тис. євро	1379,375	3092,866	464,731	4936,972
Частина в партнерських проєктах**, тис. євро	439172,00	274129,50	8536250,00	9249551,50
Сукупний бюджет закарпатської сторони, тис. євро	1818,547	3366,995	9000,981	14186,524
Відсоток у сукупному фінансуванні, %	12,82	23,73	63,45	100,00
Порівняння сум фінансування 2007-2011 рр. до 2004-20066 рр., %				
	258,62	120,51	214,26	184,29
Порівняння структури фінансування 2007-2011 рр. до 2004-20066 рр., %				
	140,42	65,39	116,27	100,00

* - не охоплює фінансування проєкту за програмою Польща-Білорусь-Україна 2010 р.

** розрахункові дані

Джерело: розроблено авторами на основі інформації з [4]

Таким чином, є достатньо очевидним висновок про те, що потрібно сприяти розробці проєктів власними аплікантами, оскільки вартість таких проєктів в даній ситуації близько у три рази перевищує бюджетну частину української сторони всіх партнерських проєктів. У цілому, можна стверджувати про підвищення інституційної спроможності регіональних та місцевих організацій в написанні заявок на фінансування проєктів, отримання відповідних коштів ЄС та впровадження проєктів.

Уваги заслуговують також проєкти, що фінансуються/ фінансувалися окремими країнами Європи. Зокрема, варто відмітити такі довгострокові проєкти міжнародного співробітництва у Закарпатській області.

1. *Швейцарсько-український проєкт розвитку лісового господарства Закарпаття, FORZA (бюджет на 2010 р. зокрема становив 500 тис. франків)* [5]. Цей проєкт повністю фінансувався швейцарським урядом через Швейцарську Дирекцію розвитку та співробітництва (SDC).

Спільний проєкт у галузі лісового господарства Закарпаття є продовженням швейцарсько-української співпраці у сфері подолання наслідків руйнівних пожег 1998 та 2001 років, вагомим підтримку в чому надала Швейцарська Гуманітарна допомога (SNA). Виконання даного проєкту здійснюється Швейцарським фондом розвитку та міжнародного співробітництва „Інтеркооперейшн” у співпраці з Навчальним лісовим центром у Маєнфельді, а місцева координація проєкту – Координаційним офісом проєкту (КОП), що розташований у м.Ужгород. Загальна мета проєкту, яка має бути досягнута у довгостроковому плані, – запровадити у Закарпатті сталі багатофункціональні ведення лісового господарства з наголосом на управлінні природними ресурсами, запобіганні природним лихам, поліпшенні економічного статусу місцевого населення. Проєкт сформований з трьох етапів, розподілених у проміжку з 2003 по 2010 роки. Пілотними територіями проєкту є два райони – Рахівський і Хустський, у держлісгоспах яких апробувалися практичні заходи. Вони мали статус „експериментальних” для того, щоб легально дозволити використання нових підходів до управління лісовими ресурсами.

Таблиця 4 Фінансування проєктів за програмами ЄС за групами виконавців, Закарпатська область, 2007-2011 рр.

Групи виконавців	Кількість проєктів	Сумарне фінансування по проєктах, тис. євро.	Відсоток у фінансуванні, %	
			сукупному	конкурсному
Проєкти з керуючими партнерами із Закарпаття				
Закарпатська Обласна Рада	1	264731,20	1,87%	3,97%
Закарпатське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству	3	2806779,00	19,78%	42,04%
Агенція Регіонального Розвитку та Транскордонного співробітництва „Закарпаття”	1	286087,00	2,02%	4,29%
Ужгородська місцева НУО „Інститут транскордонного співробітництва”	1	373982,03	2,64%	5,60%
Закарпатський Обласний Центр Зайнятості	1	300000,00	2,11%	4,49%
Закарпатська регіональна НУО „Центр Українсько-Угорського регіонального розвитку”	1	200000,00	1,41%	3,00%
Ужгородська ЗОШ №5 І-ІІІ ступенів із спеціалізованим викладанням французької та англійської мов	1	244451,00	1,72%	3,66%
Закарпатська обласна дитяча лікарня	1	277033,00	1,95%	4,15%
Соціальна Організація „Надія”	1	79414,35	0,56%	1,19%
Закарпатська обласна благодійна фундація „Ромське довге життя”	1	70000,00	0,49%	1,05%
FORZA, Агенція для сталого розвитку Карпатського регіону	1	34495,00	0,24%	0,52%
Всього по проєктах з керуючими партнерами з Закарпаття	13	4936972,58	34,80%	73,95%

Партнерська участь				
ДМСУ, Угорщина і Словаччина	2	7510800,00	52,94%	
Проекти Словаччини	5	642821,00	4,53%	9,63%
Проекти Угорщини	2	226554,75	1,60%	3,39%
Інші проекти	19	869375,75	6,13%	13,02%
Всього по партнерських проектах прикордонних країн	28	9249551,50	65,20%	26,05%
Сукупне фінансування української сторони	41	14186524,08	100,00%	
Конкурсне фінансування	39	6675724,08		100,00%

Джерело: розроблено авторами на основі інформації з [4]

Окремої уваги заслуговує реалізація в області проекту „Фонд соціальних інвестицій” [6] загальною вартістю 9.3 млн. грн. Виконавцем Проекту згідно Угоди про позику між Україною та донорською організацією визначено Український Фонд соціальних інвестицій (УФСІ), як незалежної неприбуткової організації. Донорами УФСІ у різні роки був Світовий банк, Уряд Великобританії (DFID), Уряд Швеції (Sida), Уряд Японії (JSDF), Уряд Німеччини (KfW), Фонд імені Чарльза Спурта Мотта, Канадське агентство міжнародного розвитку, Міжнародний фонд «Відродження», Програма розвитку ООН.

Проект реалізовувався у 50 найбільш соціально проблемних районах України (по 2 у кожній області). У Закарпатті у 2008 році такими районами визначені Хустський та Іршавський. Кошти проекту виділялися на підготовку і реалізацію мікропроектів, спрямованих на покращення стану об'єктів соціально-економічної інфраструктури (шляхи/мости у селах, системи водопостачання, водогони, каналізаційні системи, захист навколишнього середовища), підвищення якості і доступу до базових соціальних та комунальних послуг у громадах сіл і малих міст (у школах, дитячих садках, фельдшерсько-акушерських пунктах, клубах тощо). Складовою кожного мікропроєкту і необхідною умовою для успішного впровадження був внесок місцевої громади у фінансування, загальна сума якого повинна становити не менше 10% від вартості проєкту. Частиною його, в обсязі 5% від вартості мікропроєкту, має бути прямий внесок членів місцевої громади, обов'язково у грошовій формі. Решта коштів у в обсязі 5% (і більше) від вартості мікропроєкту може бути безпосереднім внеском членів місцевої громади, а також залучатися від спонсорів (місцевої влади, приватного бізнесу, інших джерел) у вигляді грошей, матеріалів та праці.

У вересні 2007 року Європейська Комісія розпочала впровадження проекту „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” [7], який погоджено Урядом України в рамках Національної програми дій TACIS на 2006 рік, впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН) і розрахований на 3,5 роки. Проект має на меті підтримати громади у вирішенні найважливіших потреб їх розвитку шляхом самоорганізації, розбудови їх потенціалу та впровадження невеликих за обсягом громадських ініціатив (міні-проектів) у наступних пріоритетних сферах: охорона здоров'я, громадський транспорт. В області у конкурсі заявників для участі у Проекті перемогли 8 районів, а саме: Великоберезнянський, Воловецький, Берегівський, Міжгірський, Перечинський, Рахівський, Свалявський та Тячівський, ще 4 райони включено до резервного списку: Іршавський, Мукачівський, Ужгородський та Хустський. У 2010 р. вже було отримано значних результатів [7], з початку дії програми в проєктах брали участь 61 територіальна громада області, а їх вартість складала 9,5 млн. грн. У рамках проєкту створено 58 громадських об'єднань, які охоплюють 4518 осіб, для покращення добробуту громад, пошуку коштів для проєктів та безпосереднього їх впровадження.

Регіональну ефективність європейських програм у Закарпатті можна також проаналізувати співставляючи вартість здійснених проєктів та власні надходження у місцеві бюджети (рис.2 і рис.3).

Первинна інформаційна вибірка власних надходжень у місцеві бюджети здійснена з [3], [8].

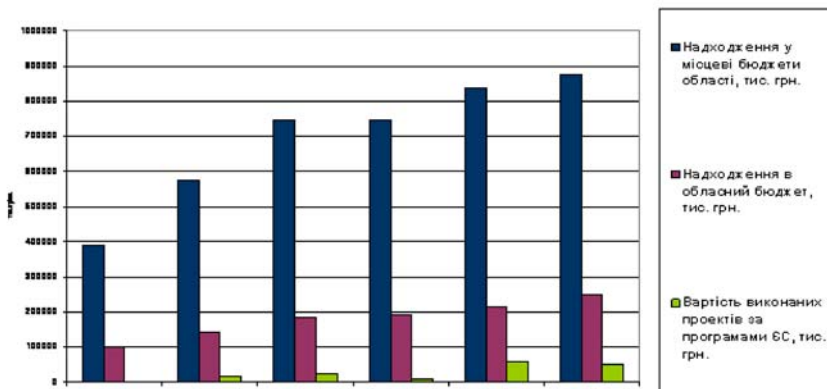

Рис. 2 Сукупна вартість здійснених проєктів за програмами ЄС та власні надходження у місцеві бюджети та обласний бюджет Закарпатської області
Джерело: [3]

Аналізовані дані показують, що умовна частка проєктів у власних надходженнях у місцеві бюджети на рівні зведеного підсумку по області демонструє постійне зростання – з 2006 по 2010 рік (дані за 2010 р. є очікуваними) співвідношення збільшилось у 12,2 разів, на рівні обласного бюджету даний показник зріс у 12,0 разів. Середнє щорічне співвідношення за період 2006-2011 рр. (дані за 2011 р. є розрахунковими) складало 3.5% до бюджету по області в цілому та 13.34% до обласного бюджету.

Щорічні темпи фінансування проєктів області за програмами ЄС за період з 2006 по 2011 роки є неоднаковими: позитивними у 2007 році (близько 8 разів), 2008 році (1.4 рази), 2010 році (більше 6 разів), але з від'ємними темпами у 2009 році. При цьому середнє щорічне зростання вартості сукупного фінансування проєктів протягом 2006-2010 років становило близько 4%. Бюджетні надходження аналізованих рівнів протягом цих років стабільно зростали, починаючи від 101% до 145%, у середньому щорічне зростання складало 1.22 рази для обох видів бюджетних надходжень. Таким чином, середній щорічний темп зростання величини фінансування проєктів за програмами ЄС за період 2006-2011 років у 3.23 рази переважає темпи зростання власних надходжень місцевих бюджетів.

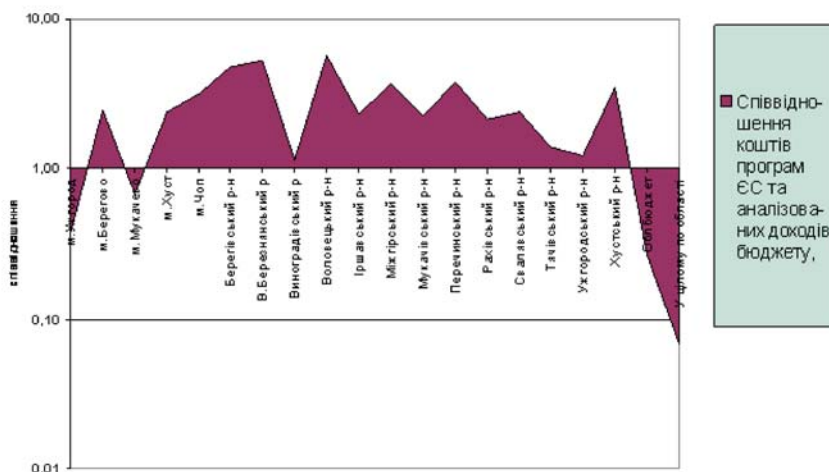

Рис. 3 Співвідношення сукупної вартості здійснених проєктів за програмами ЄС та власних надходження у місцеві бюджети та обласний бюджет Закарпатської області у

Можна зробити висновок, що при збереженні таких темпів, через нетривалий період суми фінансування проектів з європейських джерел можуть досягти порівняльного рівня з сукупними надходженнями до місцевих бюджетів і робити суттєвий внесок у розвиток регіону. Вже зараз ці суми коштів за 2010 рік перевищують величину надходжень до бюджету будь-якого з районів, хоча в 1.5 рази менші за надходження до бюджету м. Мукачева та в 2.7 рази менші за надходження до бюджету м. Ужгорода. Разом з тим, вони перевищують надходження до аналізованих рівнів бюджетів всіх інших районів і міст, а деяких районів – дуже суттєво. Зокрема, максимальне перевищення стосується Воловецького району – у 5.7 рази, В.Березнянського – 5.3 рази, Берегівського – 4.8 рази, Перечинського – 3.8 рази, Міжгірського – 3.7 рази, Хустського – 3.5 рази (рис.3). Тому фінансова допомога по проектах у цих районах є справді цінною. 2010 рік акумулював два етапи програм – 2004-2006 та 2007-2011, але у даному аналізі враховувалися і обсяги фінансування по проектах, що заплановані на 2011 та 2012 роки.

ВИСНОВКИ

Таким чином, конкурсні та прямі програми ЄС, проаналізовані у статті, є для регіону важливим інструментом євроінтеграції. Проекти важливі і для області, і для ЄС, тому є добрим прикладом як дзеркального, так і інтеграційного регіонального євроспівробітництва.

Кожний проект робить різний, але цінний внесок у реалізацію стратегії розвитку області. Зокрема, проект FORZA привніс нові експертні знання, наприклад кластерний аналіз розвитку лісового господарства Карпатського регіону. Проект TACIS - необхідні капітальні вкладення. Проект „Фонд соціальних інвестицій” – підкреслив важливість ролі місцевої громади.

Фінансовий внесок проектів у розвиток регіону є суттєвим, зокрема, порівняно до надходжень до обласного бюджету 2010 р. вони складають близько 27%, до зведених надходжень до бюджету по області в цілому – близько 7%.

У той же час в області реалізується значна кількість необлікованих проектів у різних сферах діяльності, які фінансуються за рахунок грантів міжнародних організацій. Однак, реєстру цих проектів в області немає, на даному етапі зробити його неможливо, що ускладнює інтеграцію таких проектів у регіональний розвиток, особливо координацію різних внесків. Такий реєстр можна зробити лише після прийняття нормативного акту щодо обов'язкової реєстрації проектів за рахунок коштів міжнародних організацій у місцевих органах виконавчої влади.

У зв'язку з інтеграційними процесами та впровадженням Європейською Комісією програм розбудови відносин з країнами-сусідами можливості Закарпатської області у сфері роботи з європейськими фондами значно збільшилися. Тому органам виконавчої влади всіх рівнів та органам місцевого самоврядування необхідно забезпечити системний підхід до розробки пропозицій на фінансування, інтенсивну та висококваліфіковану роботу з європейськими та іншими донорськими організаціями.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Слава С.С.Тенденції зовнішньоекономічної динаміки Закарпаття в контексті міжнародної економічної інтеграції України// Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". - 2005. № 17. – С. 34-44
2. Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI CBC Programme 2007-2013 - Режим доступу: <http://www.huskroua-cbc.net/en/useful-documents> - 05.12.2010.
3. Регіональні підходи сприяння входженню України в Європейський Союз/ Звіт про науково-дослідну роботу. – Ужгород: ЗРЦСЕГД, 2010. - 488 с.
4. Інформаційна довідка про програми ЄС/ Інформаційні документи Закарпатської обласної держадміністрації. – Ужгород: ЗОДА, 2010.
5. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті „FORZA”. - Режим доступу: www.forza.org.ua/ - 05.12.2010
6. Інформаційна довідка про діяльність Українського фонду соціальних інвестицій/ Інформаційні документи Закарпатської обласної держадміністрації. – Ужгород: ЗОДА, 2010.
7. Досвід Закарпаття з розвитку громад / Звіт Закарпатської обласної держадміністрації та Закарпатської обласної ради з документування розвитку громад, що базується на партнерстві. – Ужгород: ЗОДА, 2010.
8. Інформація щодо фактичних надходжень доходів до місцевих бюджетів/ Інформаційні документи Закарпатської обласної держадміністрації. – Ужгород: ЗОДА, 2010.

[Слава-Продан Світлана Степанівна](#) – к.е.н, професор каф. економіки, менеджменту і маркетингу Ужгородського національного університету, заст. директора Закарпатського регіонального центру соціально-економічних та гуманітарних наук України

[Гоблик Володимир Васильович](#) – к.ф.н., заступник голови Закарпатської обласної держадміністрації